

Bijlage 3. Observeren in de verlengde intake en gedurende de schoolperiode

Deze observatielijst dient voor de registratie van leerlinggedrag, waarbij er onderscheid wordt gemaakt in werkhouding, cognitieve, sociaal-emotionele en schoolse vaardigheden. Op de lijst kan worden vastgelegd welk (leer)gedrag een leerling in verschillende onderwijssituaties laat zien, in interactie met de docent en het leerstofaanbod. Het gedrag kan verschillen per onderwijssituatie (praktijkvak, klassikale instructie, zelfstandige inoefening, et cetera). Om (leer)gedrag te kunnen herkennen is ervaring met de doelgroep in de intakefase een vereiste.

Op de lijst wordt per (sub)vaardigheid een aantal observatiepunten genoemd. De observatiepunten kunnen in principe onafhankelijk van het taalniveau gescoord worden, binnen de context van NT2-verwerving bij het vak Nederlands en bij de andere vakken. De observatiepunten hebben betrekking op vaardigheden en factoren die het leerproces beïnvloeden. De punten worden toegelicht (pagina 4 en verder) met voorbeelden van wat je kunt zien bij de leerling en wat je kunt doen als docent om het leergedrag te stimuleren.

De gegevens die tijdens (verschillende) observaties zijn verzameld, kunnen worden samengevat op een totaalformulier. Op het totaalformulier is ruimte om aandachtspunten te noteren. In welke (les)situaties/bij welke taken en inhouden spelen sterktes/zwaktes een rol? Hoe kan het leerproces van de leerling gestimuleerd worden? Bij welke ondersteuning heeft de leerling het meeste baat? Bijvoorbeeld: een leerling kan meer profiteren van de algemene instructie doordat de docent de instructie in kleine stappen met veel visuele ondersteuning aanbiedt. Of: een leerling kan zich beter concentreren als hij bij een moeilijke taak in een rustige ruimte mag gaan werken. Het is dus van belang om na te gaan of bepaald gedrag aanwezig is en in welke onderwijssituatie. Zo worden ook voorbeelden verzameld hoe het onderwijsaanbod het best op de onderwijsbehoeften van de leerling kan worden afgestemd. Er wordt dus niet alleen gekeken naar aanwezig gedrag, maar ook naar de groei die een leerling doormaakt en hoe dit gestimuleerd kan worden.

Per deelaspect bepaalt u in hoeverre dit van toepassing is:

- + de leerling laat de vaardigheid *over het algemeen* zien
- + / — de leerling laat de vaardigheid *soms* zien, de leerling beheerst de vaardigheid *min of meer*
- de leerling beheerst de vaardigheid *niet*
- ? het is (nog) onvoldoende duidelijk in hoeverre de leerling de vaardigheid beheerst: aanvullende observatie in onderwijssituaties is nodig

De observatielijst leidt niet tot een 'score' die het niveau van de leerling bepaalt. De inschatting van de uitstroombestemming en de daarbij passende leerroute wordt gemaakt op basis van kennis en ervaring die de docent heeft. De observatielijst kan gedurende de schoolperiode herhaald worden ingevuld, om het beeld van de leerling te bevestigen of bij te stellen.

LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier										
Datum:		Naam docent:		Naam Leerling:		Lessituatie:				
Deelaspecten		Observatiepunten				Evaluatie				Toelichting
Cognitieve vaardigheden	Concentratie en aandacht	▪ Richt aandacht met (minimum aan) aanwijzingen				+	+/-	-	?	
		▪ Houdt aandacht vast bij het uitvoeren van taak				+	+/-	-	?	
		▪ Toont selectieve aandacht bij uitvoeren van taak				+	+/-	-	?	
	Geheugen	▪ Nieuwe kennis en informatie bekijft na minimum aan herhaling				+	+/-	-	?	
		▪ Heeft een goed verbaal geheugen				+	+/-	-	?	
		▪ Heeft een goed visueel geheugen				+	+/-	-	?	
	Zelfregulatie, plannen, monitoring	▪ Werkt naar einddoel toe/werkt doelgericht				+	+/-	-	?	
		▪ Controleert eigen werk				+	+/-	-	?	
		▪ Werkt nauwkeurig				+	+/-	-	?	
▪ Kan leerproces (of taak) plannen en monitoren				+	+/-	-	?			
▪ Reageert op/maakt gebruik van feedback				+	+/-	-	?			
Sociaal-emotioneel	Zelfvertrouwen	▪ Heeft zelfvertrouwen bij schooltaken en in lessituaties				+	+/-	-	?	
		▪ Komt voor zichzelf en eigen oordeel op				+	+/-	-	?	
	Omgang	▪ neemt (verbaal/non-verbaal) initiatief tot contact met leeftijdsgenoten				+	+/-	-	?	
▪ Kan zich verbaal/non-verbaal uiten				+	+/-	-	?			
▪ Kan samenwerken met docent en medeleerlingen				+	+/-	-	?			
Werkhouding	Zelfstandigheid	▪ Vraagt om hulp wanneer nodig				+	+/-	-	?	
		▪ Kan met minimum aan structuur/ondersteuning opdrachten uitvoeren				+	+/-	-	?	
		▪ Kan oefeningen van een zelfde type zelfstandig maken				+	+/-	-	?	
	Motivatie	▪ Houdt vol bij moeilijke taken				+	+/-	-	?	
▪ Gaat graag naar school				+	+/-	-	?			
▪ Is alleen met vermelden van reden afwezig van school				+	+/-	-	?			
▪ Heeft een wens of doel voor toekomst				+	+/-	-	?			
Schoolse vaardigheden	Instructiegevoeligheid Transfer en generalisatie	▪ Profiteert van algemene instructie				+	+/-	-	?	
		▪ Past geleerde (instructie) toe binnen de opdracht				+	+/-	-	?	
		▪ Past geleerde toe in nieuwe opdracht/andere situatie				+	+/-	-	?	
	Leer/werktempo	▪ Kan lesstof verwerken (voltooien) binnen gestelde lestijd of lesperiode				+	+/-	-	?	
		▪ Verwerft nieuwe kennis binnen tijd van lesprogramma (lessenreeks)				+	+/-	-	?	
		▪ Kan gebruikmaken van hulpmiddelen (woordenboeken, internet, etc.)				+	+/-	-	?	
Studievaardigheden	▪ Kan grafieken, schema's, tabellen en kaarten 'lezen'				+	+/-	-	?		

LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Samenvattend beeld uit observaties

Naam leerling:

Naam docent:

Datum:

	Aspect	Globale totaalscore				Aandachtspunt(en)
Cognitieve vaardigheden	Concentratie en aandacht	+	+/-	-	?	
	Geheugen	+	+/-	-	?	
	Zelfregulatie, planning, monitoring	+	+/-	-	?	
Sociaal- emotioneel	Zelfvertrouwen	+	+/-	-	?	
	Omgang	+	+/-	-	?	
Werk- houding	Zelfstandigheid	+	+/-	-	?	
	Motivatie	+	+/-	-	?	
Leervaardigheden (algemeen)	Instructiegevoeligheid	+	+/-	-	?	
	Transfer en generalisatie	+	+/-	-	?	
	Leer/werktempo	+	+/-	-	?	
	Studievaardigheden	+	+/-	-	?	

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier			
Cognitieve vaardigheden	Aspecten voor observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Concentratie en aandacht	- Richt aandacht met (minimum aan) aanwijzingen - Houdt aandacht vast bij uitvoeren van taak - Toont selectieve aandacht bij uitvoeren van taak	- De leerling kan zijn aandacht uit zichzelf richten op het uitvoeren van een taak. Hij heeft weinig aansporing, aanwijzingen en sturing nodig. - De leerling houdt aandacht vast tijdens het uitvoeren van de taak (volgehouden aandacht). Hij is niet snel afgeleid. - De leerling is in staat zich op de kern van de opdracht te richten (selectieve aandacht). Hij laat zich niet afleiden door niet-relevante informatie (leuke plaatjes, informatie die niet nodig is voor opdracht).	- Houd rekening met plek in klas (indien nodig: rustig, prikkelarm). - Deel opdracht op in kleine stappen. - Markeer de kernwoorden, stappen etc. in de opdracht. - Bied een stappenplan met visuele ondersteuning. - Zorg voor opdrachten die in de zone van naaste ontwikkeling liggen, d.w.z. voldoende uitdagend en prikkelend maar te volbrengen. - Zorg voor korte, duidelijke en overzichtelijke instructie. - Bied opdrachten en materialen aan die afwisselend zijn. - Bied opdrachten één voor één aan.
Geheugen	- Nieuwe kennis en informatie beklijft na minimum aan herhaling - Heeft een goed verbaal geheugen - Heeft een goed visueel geheugen	- De leerling heeft minimale of standaard/gemiddelde hoeveelheid herhaling nodig om nieuwe woorden, kennis etc. op te pikken. - De leerling kan (nieuwe) woorden nazeggen (woorden waarvan de klanken bekend zijn). - De leerling leert snel met visuele ondersteuning om iets aan te leren en te onthouden.	- Benut sterktes en zwaktes in verbaal/visueel geheugen. - Bied auditieve/visuele ondersteuning. - Houd rekening met instructie (kort, helder, visuele ondersteuning). - Laat de leerling een leerdossier (bijv. woorden etc.) bijhouden zodat herhaling mogelijk is. - Maak gebruik van oefensoftware.

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier (vervolg)			
Cognitieve vaardigheden	Aspecten voor observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Zelfregulatie, plannen, monitoring	▪ Werkt naar einddoel toe/werkt doelgericht ▪ Controleert eigen werk ▪ Werkt nauwkeurig ▪ Kan leerproces (of taak) plannen en monitoren ▪ Reageert op/maakt gebruik van feedback	- De leerling bepaalt wat de bedoeling is voordat hij met de taak begint (start niet zomaar aan opdracht maar weet wat de bedoeling is). - De leerling is in staat (evt. met hulp/feedback) om eigen werk te corrigeren, zowel na als tijdens het uitvoeren van de taak. - De leerling kan de opdracht maken zonder directe sturing van de docent (extra stappenplan, schema's, etc.). - De leerling verbetert zijn werkwijze zelfstandig als hij hints, tips en feedback krijgt.	- Maak doel van opdracht (visueel) duidelijk. - Laat de leerling gebruikmaken van 'spiekbriefjes/schriften of nakijkformulieren (bijv. rubrics). - Geef tijd en ruimte aan de leerling om zichzelf te corrigeren. - Laat de leerling werken met vertaalprogramma's op internet. - Zorg voor helder (visueel) stappenplan (hoe, wat, wanneer). - Herinner de leerling aan taken die (eerst) moeten worden gedaan of afgemaakt. - Ondersteun bij leren plannen zodat leerlingen zichzelf gaan instrueren. - Beperk feedback tot een duidelijk en relevant aspect. - Geef feedback op verschillende manieren: van hint (wijzend, kijk hier eens naar) tot directe aanwijzing (het goede antwoord is...). - Geef feedback gericht op het leerproces.

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier (vervolg)			
Sociaal-emotionele vaardigheden	Aspecten voor observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Zelfvertrouwen	▪ Heeft zelfvertrouwen bij schooltaken en lessituaties ▪ Komt voor zichzelf/eigen oordeel op ▪ Heeft vertrouwen in de docent (ervaart veiligheid)	- De leerling begint met vertrouwen aan een (nieuwe) taak hij vermijdt de taak niet, gaat aan de slag. - De leerling durft zich te uiten, durft antwoord te geven, durft te reageren (verbaal/non-verbaal).	- Zorg voor positieve feedback, complimenteer (zowel verbaal als non-verbaal). - Zorg voor voldoende succeservaringen (80%) door opdrachten die goed te maken zijn, afgestemd op de leerling, opbouwend van eenvoudig naar moeilijker. - Laat de leerling 'tutor' zijn van een leerling die nieuw in de klas is. - Maak kleine stappen in leervorderingen zichtbaar (bijv. in grafiek, aantal woorden dat gekend wordt, etc.). - Creëer situaties waarin de sterke kanten naar boven komen. - Focus op mogelijkheden en positieve aspecten van de leerling. - Laat de leerling weten wanneer hij een beurt kan verwachten, zorg voor voorspelbaarheid.
Omgang	▪ Neemt initiatief voor contact met leeftijdsgenoten ▪ Kan zich verbaal/non-verbaal uiten/kenbaar maken ▪ Kan samenwerken met docent en medeleerlingen	- De leerling zoekt non-verbaal/verbaal contact met leeftijdsgenoten in bijv. de pauze. - De leerling heeft aansluiting bij leeftijdsgenoten en leert in samenwerking. Hij zondert zich niet af maar zoekt contact. - De leerling non-verbaal/verbaal kenbaar/duidelijk maken wat hij bedoelt.	- Zorg voor laagdrempelige, coöperatieve werkvormen of leeractiviteiten die samenwerking stimuleren. - Zorg voor duidelijke omgangsregels (foto's in de klas). - Laat (een) andere leerling(en) bij een opdracht helpen (evt. in gedeelde eigen taal).

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier (vervolg)			
Werkhouding	Aspecten voor registratie/observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Zelfstandigheid	- Vraagt om hulp, alleen wanneer nodig - Kan met minimum aan structuur/ondersteuning opdrachten uitvoeren - Kan oefeningen van een zelfde type zelfstandig maken	- De leerling beoordeelt of hij de taak zelf of met hulp kan uitvoeren. Hij vraagt niet altijd direct hulp maar pas als hij er niet uitkomt. - De leerling kan overweg met 'open' opdrachten of opdrachten zonder duidelijke structuur (bijv. in vorm van stappenplan/schema). - De leerling kan zelfstandig werken met voor hem bekende taken. - De leerling herkent opdrachttypen/vormen van vragen en kan die zelfstandig oplossen.	- Stimuleer de leerling gebruik te maken van ezelsbruggetjes, spiekbrieftjes etc. - Stimuleer de leerling om eerst zelf de opdracht proberen te maken. - Maak afspraken over het moment waarop vragen gesteld kunnen worden (bijv. stoplicht, vast moment tijdens de les). Loop een vaste route door de klas. - Stimuleer samenwerking met andere leerlingen. - Zorg ervoor dat de leerling weet waar hij materialen en hulpmiddelen kan vinden.
Motivatie	- Houdt vol bij moeilijke taken - Gaat graag naar school - Is aanwezig op school/is alleen met vermelden van reden afwezig - Heeft een wens of doel voor toekomst	- De leerling toont doorzettingsvermogen bij taken die moeilijk zijn: hij laat zich niet uit het veld slaan. - De leerling komt op tijd op school, toont plezier, toont zich op zijn gemak. - De leerling is aanwezig indien mogelijk. - De leerling weet waarom hij naar school gaat (vindt opleiding belangrijk, heeft idee van wat hij wil worden, et cetera).	- Sluit aan bij de voorkennis en interesses van de leerling. - Ga uit van hoge, maar realistische en relevante verwachtingen. - Betrek zo mogelijk de woon/thuissituatie. - Zorg voor positieve feedback gericht op de inzet van de leerling. - Bied taken aan die snel/op korte termijn voor succeservaringen zorgen. - Maak leervorderingen voor leerling (visueel) inzichtelijk. - Koppel leren aan concrete situaties en taken. - Stimuleer samenwerking, peer-tutoring et cetera. - Geef de leerling verantwoordelijkheid voor (gewaardeerde) activiteiten.

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier (vervolg)			
Algemene schoolse vaardigheden	Aspecten voor registratie/observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Instructiegevoeligheid	▪ Weet na de instructie wat hij/zij moet doen ▪ Houdt aandacht vast gedurende de instructie	- De leerling is in staat om een taak uit te voeren na algemene instructie. - De leerling is in staat om op te letten tijdens de instructie en raakt niet (snel) afgeleid.	- Varieer in instructie: direct (zeggen hoe) tot hints (aanwijzingen geven). Registreer wat werkt. - Benut sterktes (bijv. visueel ingesteld, goede samenwerking et cetera).
Transfer en generalisatie	▪ Past geleerde (instructie) toe binnen de opdracht ▪ Past geleerde toe bij nieuwe opdracht/in andere situatie	- De leerling past na instructie regels/informatie toe bij het uitvoeren van een opdracht. (of: heeft behoefte aan intensivering van instructie (kleinere stappen, verlengde instructie, meer herhaling). - De leerling doet wat tijdens de instructie aan bod is gekomen. - De leerling kan de regel/informatie ook in een andere opdracht/lessituatie/context toepassen.	- Houd rekening met taakaanbod: soortgelijk of anders. - Varieer in opdrachten maar zorg voor herhaling of overlap in taakeisen/taakkenmerken (bijv. zelfde structuur, vergelijkbare instructiewoorden, et cetera).
Leer/werktempo	▪ Kan lesstof verwerken binnen gestelde lestijd of lesperiode ▪ Verwerft nieuwe kennis/informatie binnen tijd van lesprogramma (lessenreeks)	- De leerling krijgt de opdrachten binnen het lesprogramma af (in tegenstelling tot: heeft extra tijd en instructie nodig). - De leerling verwerft nieuwe kennis binnen de geplande lessen van het lesprogramma (in tegenstelling tot: heeft meer herhaling en aanbod nodig).	- Zorg voor extra verwerkingstijd en oefentijd. - Baken tijd voor opdrachten duidelijk af, maak duidelijke afspraken. - Deel de opdrachten op in kleine deeltaken. - Bied opdrachten aan die overzichtelijk en op korte termijn haalbaar zijn. - Geef extra tijd voor het verwerken van instructie of het maken van bepaalde stof. - Bekijk wat studiemogelijkheden in woonsituatie zijn. - Benut motivatie, sluit aan bij interesse.

Toelichting LEERLINGPROFIEL bijlage 3 Observatieformulier (vervolg)			
Algemene schoolse vaardigheden	Aspecten voor registratie/observatie	In het onderwijs is te zien:	De docent kan gedrag mogelijk stimuleren/ondersteunen o.a. door:
Studievaardigheden	▪ Kan gebruikmaken van hulpmiddelen als woordenboeken, internet en naslagwerken/informatiebronnen ▪ Kan grafieken, schema's, tabellen en kaarten 'lezen'	- De leerling beschikt over vaardigheden die hem helpen om informatie te verzamelen. - De leerling kan uit zichzelf grafieken, tabellen en kaarten lezen in lesboeken en alledaags leven (en soortgelijke informatie: tijdschema's, reisplanners, et cetera).	- Zorg voor een model en gebruik zelf soms een woordenboek of website. - Laat leerlingen samen gebruik maken van hulpmiddelen bij het uitvoeren van opdrachten. - Vereenvoudig de grafieken, schema's, tabellen en kaarten door ze concreet en visueel te maken.